

Wat met spreekopdrachten?

- wat te doen met mondelinge taken in de klas voor een kind dat stottert

Wat doe ik met spreekbeurten, presentaties, toneelstukjes, voorlezen in de klas, enz. bij een kind dat stottert?

Wel meedoen...

Over het algemeen helpt het om het kind gewoon mee in te schakelen. Mogelijk doet het kind hierdoor positieve ervaringen op, ontdekt het dat het stotteren geen bezwaar is om toch mee te (kunnen) doen, ervaart het dat dingen minder spannend worden naarmate je ze meer doet, merkt het dat het ook mét stotteren goed kan functioneren... Deze ervaringen kunnen op hun beurt een gunstige invloed hebben op de aard en hoeveelheid van de stottermomenten zelf. Meestal zal gewoon deelnemen aan verbale activiteiten dus de meest voor de hand liggende keuze zijn.

Niet meedoen...

Soms is het verstandiger het kind nog niét te verplichten als bepaalde zaken echt nog te bedreigend zijn of er andere contra-indicaties zijn (zie verderop). Het risico is dan te groot dat er geen positieve leerervaringen worden opgedaan, maar integendeel de gedachten en gevoelens en bijgevolg ook het uiterlijk stottergedrag nog negatiever zullen worden. Het kind niet aan het woord laten ("sparen") zal altijd een tijdelijke maatregel en een eerste stap zijn; het einddoel is altijd het kind wél in te schakelen.

Er is helaas dus geen eenduidig antwoord te geven op de vraag of een kind dat stottert moet deelnemen aan spreekactiviteiten. Juister is: 'Het hangt ervan af...'

Laten we even kijken waar het vanaf hangt, met welke zaken u best rekening kan houden. Vervolgens trachten we dan wat suggesties te geven over verschillende manieren waarop u tewerk kan gaan.

Om rekening mee te houden...

Of een stotterend(e) kleuter, kind, student... wel of niet moet deelnemen aan mondelinge activiteiten wordt mee bepaald door...

- **De ernst van het stotterprobleem.** Met de nadruk op 'probleem'. De ernst van het probleem hangt namelijk niet alleen af van de hoeveelheid stottermomenten, en van hoe lang ze duren of hoe gespannen ze verlopen. Naast hoeveelheid, duur en gespannenheid van stotters spelen ook de gevoelens en overtuigingen van het kind een sterke rol. Zo kunnen kinderen die weinig stotteren er toch wel heel erg mee inzitten, en anderen die 'hard' stotteren er best goed mee omgaan... Maar meestal is er natuurlijk wel een verband tussen hoeveelheid en duur van de stotters en de mate waarin het kind daar mee inzit.

- **De leeftijd of het ontwikkelingsniveau** van het kind: omdat deze bepalen of er met het kind kan overlegd worden over (het nut van) bepaalde maatregelen. Bij

jonge kinderen (bv. kleuters) kan het zijn dat zij zelf nog niet zo heel bewust over het stotteren reflecteren (wat niet per se betekent dat ze daar onbewust nog niet op reageren). De aard van de maatregelen die men ten aanzien van het stotteren treft, zal hier ook mee van afhangen.

- **De mate van spreekangst of gevoeligheid omtrent**

het stotteren. Eigenlijk zitten die vevat in de ernst van het probleem maar we gaan er graag nog even verder op in. Sommige spreekactiviteiten kunnen voor een kind of een jongere echt nog te bedreigend zijn. Het is dan geen goed (zeg maar een slecht) idee om het kind kost wat kost te dwingen. Wellicht bereikt u er enkel mee dat u het kind uiteindelijk banger hebt gemaakt dan hij of

“Het is voor het stotterend kind belangrijk dat zijn spreekervaringen, ondanks de stottermomenten, toch positief kunnen verlopen.”

zij voorheen al was. Of dat de betreffende spreekactiviteit nu helemaal iets is geworden wat hij of zij haat. Niettemin zullen er ook maatregelen moeten worden genomen voor een zekere geleidelijkheid waarmee het kind gaandeweg toch dingen kan gaan durven en dus ook oefenen. Daar hebben we het verderop nog over.

- **De sfeer in de klas.** Ook de algemene sfeer die in een klasgroep heerst kan mee in overweging worden genomen. Is er een goede sfeer? Zijn de kinderen uit deze klasgroep over het algemeen tolerant voor elkaars verschillen? Is er begrip? Zijn er figuren in de klas die op dat vlak een gunstige invloed op de groep hebben? Hiermee kan gewerkt worden. Hoe groot is de kans dat wanneer het kind toch deelneemt het daar prettige gevoelens aan over zal houden, ondanks eventuele stottermomenten? Als de sfeer nog niet zo goed zit, kan het wijs zijn voorzichtig om te springen met activiteiten die nogal wat reacties kunnen opwekken. Het is voor het stotterend kind belangrijk dat zijn spreekervaringen ondanks de stottermomenten positief kunnen verlopen.

Het komt er dus op neer met veel gezond verstand en mogelijk in overleg met het kind, zijn ouders en de stottertherapeut, te beredeneren in hoeverre u het kind laat deelnemen aan mondelinge taken en taakjes.

Enkele voorbeelden met bijhorende tips

- **VOORLEZEN IN DE KLAS.** Als de omstandigheden en de gevoeligheid van het kind dit toelaten (zie boven) dan kan het kind dit meedoen, net zoals zijn klasgenoten. Er zijn niettemin toch enkele tips te geven:

- Er mag geen enkele tijdsdruk op het lezen zijn. Lezen tegen de klok is voor een kind dat stottert overigens volstrekt zinloos en levert geen enkele betrouwbare informatie over technische leesprestaties. Het leestempo wordt immers getemperd door de onvrijwillige (en oncontroleerbare) 'obstakels' van het stotteren. Zorg dus voor een klimaat waarbij aangevoeld (of meegedeeld) wordt dat er tijd genoeg is en dat het geen bezwaar is wanneer het lezen af en toe door het stotteren wat moeizamer verloopt.

Is er gewoon écht weinig tijd? Dan is het beter het kind in die omstandigheden geen leesopdracht te geven. Misschien is lezen onder die omstandigheden voor geen enkele leerling echt aangenaam...

- Probeer te zorgen voor een atmosfeer waarin begrip en tolerantie ontstaan voor het stotteren en voor het feit dat het lezen daar wel eens wat trager door kan verlopen. Uw eigen model is daar wellicht het krachtigste wapen bij. Als leerlingen zien, ondervinden, opmerken dat u heel gewoon op de stotters reageert; dat u gewoon tijd geeft, niet raar opkijkt, enzovoort, dan is de kans behoorlijk groot dat zij dit model gewoon overnemen...

- Als een kind dat stottert niet graag hardop leest (er zijn er namelijk ook die dat ondanks stotteren wel heel graag doen!), en weet dat het zal moeten lezen, dan bouwt het meer spanning op naarmate de beurt dichterbij komt. Het is dus een goed idee niet te lang te wachten. Het kind hoeft niet altijd eerst – dat zou hem of haar misschien in een uitzonderingspositie plaatsen waar hij/zij ook niet van houdt. Maar laat het kind liefst wel vrij snel aan de beurt. Soms eens eerst, dan eens als derde, enz.

“Onderzoek wijst uit dat het niet zo eenvoudig is om als luisteraar níet door het stotteren beïnvloed te worden. Het zal van de leerkracht dus wat training vragen zijn aandacht en beoordeling te richten op die zaken waar het kind wél controle over heeft...”

- Corrigeer niet op stottermomenten en laat (goedbedoeld) advies achterwege. Dat heeft geen enkele zin en werkt op termijn meestal eerder omgekeerd.
- Quoteer niet op stottermomenten of m.a.w. op de mate van vloeiendheid. Dat heeft niet alleen weinig zin, het is ook onfair tegenover het kind in kwestie: hij of zij heeft helaas geen rechtstreekse controle over het al of niet opduiken van stotters.

▪ **SPREEKBEURTEN, PRESENTATIES...** Hier weerom: als de omstandigheden en de attitude van het kind het toelaten dan zou het zelfs veeleer nadelig zijn het kind hiervan te weerhouden. Enkele tips.

- Het zou fijn zijn mocht tijdsdruk ook hier achterwege kunnen worden gelaten. Al zal dat ongetwijfeld binnen bepaalde grenzen zijn; als het stotterend kind veel meer tijd krijgt dan zijn klasgenoten kunnen deze ook gaan protesteren. Maar misschien is wat extra tijd, die vooraf goed met het kind werd afgesproken, wel mogelijk. De waarneming van tijdsdruk zit overigens in meer dan enkel de hoeveelheid tijd die het kind krijgt. De rust

waarmee het kind zijn spulletjes kan klaarzetten, de wijze waarop hij aan de beurt komt, de rust waarmee u als leerkracht wel eens tussenbeide komt, enz. spelen zeker in even sterke mate mee. En natuurlijk geldt wat we hierboven al aangaven over het snel of laat aan de beurt komen zeker bij het geven van een spreekbeurt.

- Als er een goede klassfeer heerst die wordt gekenmerkt door begrip en verdraagzaamheid, misschien zelfs steun voor het stotteren, dan zal ook het kind in kwestie hierdoor rustiger en steviger in zijn schoenen staan. Dat hoeft overigens niet te betekenen dat alles dan plots vloeiend lukt. Maar hierdoor is de kans groter dat het kind durft 'doorstotteren', dat het zich minder gaat inhouden, minder geneigd gaat zijn het stotteren te verbergen, enz. Het is wel zeker dat de spreekbeurt dan een stuk vlotter zal overkomen en dat het kind er een stukje zelfzekerheid mee zal winnen.

- Een goede voorbereiding bepaalt al een groot stuk van het succes. Dat geldt voor iedereen en dus ook voor een kind dat stottert. Voor hem of haar is dit misschien nog belangrijker. Het daadwerkelijk oefenen van de spreekbeurt – mits dat op een toffe, ontspannen manier kan gebeuren, bv. bij mama of papa – doet het kind al wat wennen, geeft rust en bevordert vaak ook de vloeiendheid. Wie weet is er in klasverband ook wel een mogelijkheid om wat 'oefensessies' te organiseren voor de kinderen die spreekbeurten wel heel spannend vinden. De leerkracht kan dan de luisteraars uitkiezen, het aantal variëren, veel positief bekrachtigen, enz.

- Tracht 'door de stotters heen' te luisteren naar meer relevante zaken als woord-keuze, uitspraak,

zinsbouw en dergelijke. Is het idee creatief uitgewerkt? Goed gedocumenteerd? Is er een goede opbouw? Is er wat interactie met het publiek? Gebruikt het kind op een zinvolle manier illustratiemateriaal? Onderzoek wijst uit dat het niet zo eenvoudig is om als luisteraar níet door het stotteren beïnvloed te worden. Het kan van u dus wat training vragen uw aandacht en beoordeling te richten op die zaken waar het kind wél controle over heeft.

- Beloon níet de vloeiendheid van het spreken – daarmee bestraft u impliciet de onvloeiendheid. Geef pluimpjes voor de durf om dit te doen ondanks stotteren. Beloon inhoudelijke en vormelijke zaken van de spreekbeurt zelf, enz.

▪ **TONEELTJES, TONEELVOORSTELLINGEN...** Ook voor activiteiten met rollenspel – of het nu gaat om toneeltjes in de klas of de kerstmusical in een theaterzaal – gelden de tips en overwegingen die hierboven al werden besproken. Sommige kinderen die stotteren hebben het hiermee zelfs wat minder lastig. Het spelen van een rol lokt nogal eens wat toegenomen vloeiendheid in het spreken uit (toch zolang de rol wordt gespeeld). Het spelen van een rol is minder direct en minder bedreigend en de teksten kunnen ook uit het

hoofd worden geleerd. Dat alles maakt dat sommige stotterende kinderen dit soort spreekactiviteiten prettig vinden. Zulke ervaringen stimuleren weer een positieve spreekattitude, een gevoel van durf, van controle over eigen kunnen, van zekerheid. Ze zorgen er mee voor dat het kind neutraler, positiever over zichzelf, zijn spreken, zijn talenten... kan gaan denken. Maar vanzelfsprekend dient ook hier weer vooraf de afweging te worden gemaakt welke kans het grootst is: of dit positief zal werken of net (nog) niet. Het is absoluut aan te raden het kind hier zelf een belangrijke stem in te geven. Uiteraard zullen ook de ouders en de eventuele stottertherapeut hier mee over kunnen reflecteren.

▪ **HET KRINGGESPREK BIJ KLEUTERS...**

- Een kind dat het lastig vindt om te spreken in groep zet je beter niet onder druk. Verplicht dus niet om te spreken maar creëer een veilige sfeer waarbinnen het kind vanzelf verleid wordt om te spreken. Wanneer het bijvoorbeeld ondervindt dat u niet reageert op de onvloeiende spraak maar nieuwsgierig bent naar de inhoud van zijn verhaal, wordt hij aangemoedigd om te (durven) praten. Laat merken dat u het fijn vindt dat het kind aan het woord komt. Bij kinderen die niet graag te sterk in de kijker staan doet u dat best niet al té expliciet.
- Duidelijke beurtwisselingen zorgen ervoor dat het kind minder onder tijdsdruk komt te staan. Het kind moet tijd krijgen voor zijn verhaal maar zelf ook leren anderen te laten uitpraten. Kleuter-juffen kunnen gebruik maken van hulp-middeltjes om beurtelings praten te visualiseren (bv. de 'spreekstok').
- De kleuterjuf is een belangrijk model voor de andere kleuters in de klas. Met een 'neutrale' reactie op stotteren maakt u duidelijk dat stotteren mag. Neutraal reageren betekent dan: blijven aankijken, geen raad geven, niet corrigeren, enz. Uw tolerante houding leert de klasgenootjes en het kind zelf het stotteren beter te verdragen.
- Gaan klasgenootjes toch eens lachen, vragen stellen, nadoen of opmerkingen geven, geef dan wat uitleg over stotteren en moedig aan er geduldig voor te zijn. Dat helpt op langere termijn meestal beter dan reacties te bestraffen. Die komen immers meestal voort uit onwetendheid of onwennigheid. Op die manier bent u voor het kind zelf dan weerom een model voor hoe hij met dergelijke reacties kan omgaan.

“Het komt erop aan wat bewuster te reflecteren over de specifieke maatregelen die een kind dat stottert nodig heeft op zijn weg naar meer zelfverzekerd en vlotter praten.”

Een uitdaging!

De boodschap is duidelijk. Alleen al door de wijze waarop u het kind dat stottert betreft bij allerlei spreekactiviteiten in de klas, kan u als leerkracht een cruciale rol spelen. Het komt erop aan wat bewuster te reflecteren over de specifieke maatregelen die een welbepaald kind nodig heeft op zijn weg naar meer zelfverzekerd en vlotter praten. Dit is altijd een geleidelijk proces en een samenwerking tussen kind, leerkracht, ouders en stottertherapeut.